

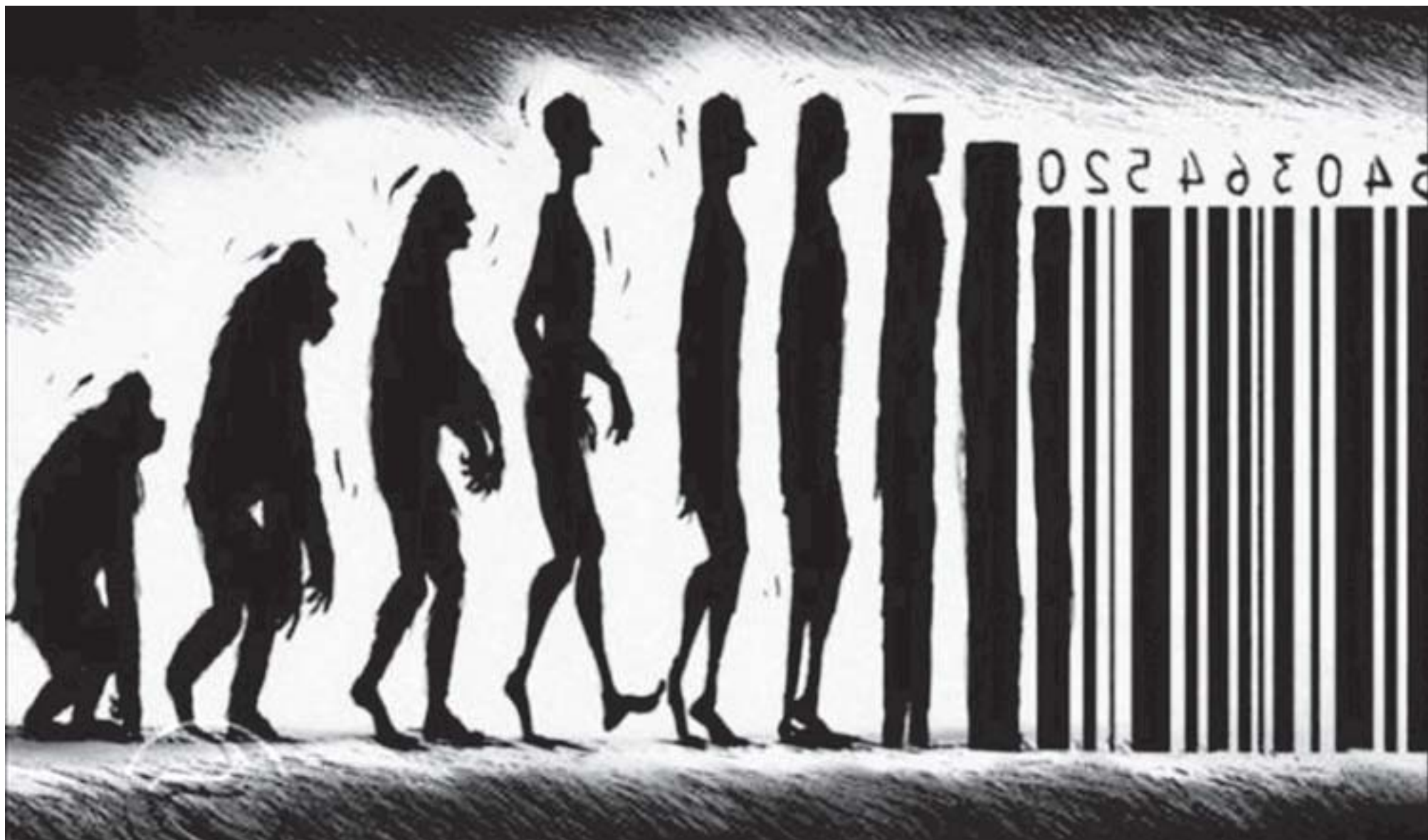
KULTÚRA

ROČNÍK XIX. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

1. JÚNA 2016

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Jadrom Pastorálnej symfónie André Gida je problém zvnútornenia kresťanstva. Je vážnym slovom – že v kresťanstve treba vidieť čosi viac než len metódu skrotienia pudov.“ (J. Félix, úvod ku Pastorálnej symfónii, str. 17)

Pavol Országh Hviezdoslav nám vo svojich Krvavých sonetoch ako naliehavú prosbu zveruje toto svoje prorocké videnie:

— *A keď sa toto peklo vyvzteká,
či ozaj nastúpi zmier, pokoj neba?
Nenávisť ovládze-li sama seba,
z nástrahy zrodí-li sa bezpeka*

*a pravda sadne za stôl odveká?
Bude-li právo všetkých právom? chleba
hoj všetkým? Nebude pút? zbrani treba?
Česť bude práci, tvári človeka?*

*Ten kúpeľ krvi splynie očistením?
Milosrdenstva znežnie obrazom
sebeckosť? pýcha skrotne pokorením?
trojica lásky svitne príkazom...?*

Aj keď sa to na prvý pohľad nezdá, predsa sme priamymi svedkami historických, ba až epochálnych udalostí. Žijeme časy, ktoré smelo môžeme nazvať obdobím striedania resp. výmeny civilizácií. Žijeme časy konca „druhej rímskej ríše“... Civilizácia a „kultúra“ konzumu – hoci naberá na obrátkach, predsa len – blíži sa

Je čas! ...znežniť milosrdenstva obrazom...

ku svojmu završeniu. Dokonale naplnila svoje poslanie. Svojou amorálnosťou a bezduchou impotenciou začala požíerať samu seba...

Do tohto zdanlivo bezútešného stavu civilizačnej kultúry, ktorú nazývame „západnou“ prichádza František – rímsky biskup, pápež a vyhlasuje Svätý rok milosrdenstva.

Túžba po milosrdenstve, po pokoji, ktorý je položený na pevnom základe, nepodliehajúcom zmenám, náladám a chvíľkovým rozmarom, je jednou z najprirodzenejších požiadaviek človeka vo svojej podstate. Hviezdoslav to nádherny vyjadril vo svojej básni Advent:

*Príď, doba spásy! Čakáme ťa zdávna,
jak otcovia ťa verne čakali,
ba praotcovia ešte žiadali
ťa, dúfajúci, že sa zjavíš slávná:*

*i rozptýliš noc, v svetle neúnavná,
noc rabskej skrýše, hrobnej povaly,*

*odvalíš kameň tarchy nemalý,
i z prs im skydne mura preohavná;*

*no nedočkali sa ťa — navzdor tomu,
že kajali sa horko, postili,
potili krvou, rvali šat si, vlasy:*

PAVOL ONDRÍK

*zmučení sklesli... Ó, z ich strastí domu
vychádzajúcim na ich mohyly
lkať, aspoň tým už blesni, doba spásy!*

A práve milosrdenstvo, túžba po ňom, podopretá Kristovým prísľubom, má byť základnou mierou nášho konania, vzťahov, postoja voči svojim bližným! Pán Ježiš hovorí: „Budte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec!“ (Lk 6,36) Tiež na inom mieste: „Akou mierou budete merať vy, takou sa nameria aj vám.“ (Mt 7,2) Poznáme ešte notoricky známe: „A odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame svojim vinníkom.“ (Mt 6,12)

Zmeny nemáme radi, nechceme ich, lebo narušajú naše pohodlie, naše „istoty“. Bojime sa „iného“, bojime sa „iných“. Pápež František hovorí, že „mali by sme si vyzuť topánky pred posvätnou pôdou iného...“ (Ev.Gaud. 36) Žijeme však tak, že tí „iní“ – ako by tu ani neboli! (a to nie sú len utečenci, ale povedzme že aj naši cigáni, ľudia „iného“ druhu či inej „morálky“...)

Dávno som pretriezvel. Pochopil som, že sme spokojní s tým, čo je, s našim, do vlastného kruhu uzavretým svetom... Jednoducho, je nám dobre tak, ako je... Len „nerušaj...“ ...“dáš pokoj – máš pokoj“...!

*Zjalovela, skostnatela naša viera...
„Jedným slovom – naše kresťanstvo –
uzákonené...“*

*...kresťanstvo
„zákonom chránené“...“*

(Pokračovanie na 2. strane)

Nie, neurobil som v nadpise chybu. Dve „s“ som použil zámerne. Požičal som si ich z priezviska istého literárneho vedca, ktorý vyjadril v Pravde, bývalom orgáne ÚV KSS, radosť z toho, že Fond na podporu umenia neudelil Kultúre dotáciu. Sám si aj zdôvodnil svoju radosť, keď označil náš časopis za propagátora, ako sa vyjadril, „fašistickej Slovenskej republiky“.

Zdalo by sa, že viac k jeho slovám dodávať netreba. Legitimoval sa ako pohrobok tých, ktorí pod diktátom Stalina na zjazde Kominterny označovali po celom svete za fašistické všetko, čo nie je komunistické.

Isteže, tento človek sa možno iba uškriem a pohodí plecom, že on je predsa proeurópsky, pronatovský, teda protiruský. Lenže v tom je práve ten háčik. Karta sa obrátila. Liberalizmus, ktorý k nám vtrhol zo Západu, je iba moderný strih trockizmu, ktorý Rusi odhodili.

Ničenie s passiou

TEODOR KRIŽKA

Práve to, že Rusko sa dnes obracia k svojim predboľševickým koreňom a označuje boľševizmus leninsko-trockistického typu za koloniálnu ideu s genocídnou podstatou, je zámienka na novú etapu nenávisť, vlastne na nový pokus odstrániť poslednú alternatívu ľudstva a zmocniť sa nevyčerpatelných zásob nerastných surovín. Veď podľa Madelaine Albrightovej je veľkou krivdou, že Rusko disponuje takými bohatstvami. Obklúčili ho tak, že podľa slov amerického politológa Stevena Cohena má Rusko na svojich hraniciach najviac nepriateľských vojsk od roku 1941. Ak to nevyšlo s liberalizmom, ktorý by rozvrátil ruskú štátnosť bez vojny, tak to vyjde ekonomickou blokádou a vojnovým harašením - myslia si analytici na Západe. Odviazali z reťaze všetkých psov, akých len mohli, od islamského extrémizmu cez turecké blúzenie o Veľkom tureckom kalifáte až po ukrajinský nacionalizmus banderovského typu. Investujú peniaze do pracovných a umeleckých ciest Kaliningradčanov, aby im podobne ako Ukrajincom ukazovali vľúdnu tvár Európy, ktorá snívá o ich návrate do rodného lona. Projekt podobný ako ten s Krymom. Lebo nebyť zásahu na poslednú chvíľu, dnes by v Sevastopole kotvili americké vojnové krížniky a blokovali by jeden z odstrašujúcich prvkov ruskej armády - atómové ponorky, ktoré by sa tak nedostali do Stredozemného mora.

Kto vníma ideológie iba ako výsledok hľadania ľudských slobôd, veľmi sa mylí. Ideológie sú nástrojom expanzie. Práve tak ako to bolo s marxizmom, ktorý rozvrátil kresťanské Ruské impérium a vytvoril si z Ruska základňu na dobytie Európy a sveta. Komunistická ideológia nebolo nič iné ako neúspešná fáza o rovnakú globalizáciu, aká prebieha dnes.

Kto ešte nevníma, že sme vstúpili z dažd'a pod odkvap, má dlhé vedenie. Stojá mu na ňom trolovia svetlých zajtrajškov v lone Spojených štátov európskych, kde nad kresťanstvom dokončí rozpravu militantný islam.

Týchto trolov máme všade v Strednej Európe neúrekom. Ničím sa nelíšia od tých z päťdesiatych rokov, ktorí vo zväzáckych košeliach vyhadzovali zaslúžilých profesorov z vysokých škôl a raz strašili klerofašizmom, inokedy buržoáznym nacionalizmom. Najskôr použili marxistickú úderku na potlačenie zvyškov katolíckeho vzdoru, potom odstránili vlastencov aj z komunistického tábora.

Po revolúcii z novembra 1989 si okamžite osvojili rétoriku víťaza, pozakladali rozličné občianske iniciatívy, čo poväčšine nie je nič iné ako spravodajsko-analytické vyťažovanie Slovenska v prospech zahraničného tútora. Majú sebavedomie, veď majú za sebou moc. Sami sú bezvýznamní, význam im však dodáva ekonomický a politicko-vojenský záujem najmä USA, lebo Európsku úniu nemožno považovať za svojprávnu.

Banderovcia na Ukrajine, ktorí svoj národnooslobodzovací boj premenili na teror a vraždenie, im neprekážajú. Prekáža im Kotleba, pretože - čuduj sa svete - nepľúje smerom na Východ, ale žiada vystúpenie Slovenskej republiky z NATO.

Na slovenskom území sa opäť zráža s Východom záujem Západu a sluhovia moci nás opäť chcú zraziť čelami navzájom.

Je čas! ...znežniť milosrdenstva obrazom...

(Pokračovanie z 1. strany)

... stuhlo
na mohyly bronzové,
stuhlo v srdciach ľudí
na kameň...“

Svätý rok milosrdenstva je pre nás pozvaním pravdivo hľadiť nie len na svoju hriechnosť a následne na Milosrdného Otca, prosiac o odpustenie, ale aj na svet a ľudí, najmä na tých, ktorých máme najbližšie okolo seba. Tiež však na svoju neschopnosť a neochotu (!) byť ako ON... (porov. Lk 6,36)

Je to paradoxné! Veď tým najlepším východiskom pre človeka je spoznať svoju duchovnú rakovinu osobného pohodlia a neochoty dať sa formovať Ježišom Kristom... Tu treba začať! Hľadať, uvidieť, spoznať Boha vo svojej bezprostrednej blízkosti...

Povedzme ako táto mladá mamka v Dostojevského románe Idiot:

„O hodinu, keď som sa vracal z hotela, stretol som ženu s dojčatkom. Žena ešte mladá, dieťaťko mohlo mať zo šesť týždňov. Usmialo sa na mať, podľa výrazu jej tváre prvý raz od svojho narodenia. Tu vidím, ako odrazu nábožne sa žena žehná. „Čo to reku robíš, mladica?“ (Vtedy som sa stále vypytoval.) „Pozri, vraj, ako sa teší matka, keď pobadá prvý úsmev svojho nemluvnáťa, práve tak sa teší Boh zakaždým, keď z neba vidí, ako sa pred ním hriechnik z hĺbky srdca modlí.“ Povedala mi to skoro týmto, a aká hlboká myšlienka je v nich, aká jemná a naozaj zbožná myšlienka, v ktorej je razom vyjadrená celá podstata kresťanstva, totiž, celé to ponímanie Boha ako nášho dob-rého Otca, i jeho radosť z človeka ako radosť otca vlastného dieťaťa... – najväčšia myšlienka Kristova! ...Prostá žena!“

Nebojme sa opustiť a ak treba, tak aj búrať vysnívané, nereálne predstavy o našom živote a poriadku v ňom! Boh je reálnou súčasťou nášho reálneho života.

Nielen púte, zborové odriekania „predpísaných“ modlitebných formúl, či zásluhovosť spočívajúca v počte a rôznosti svätých brán, ktorými prejdeme... Srdce sa má zmeniť, „znežniť milosrdenstva obrazom“... Stávať sa milosrdnými, ako je milosrdný náš Otec na nebesiach...

Spomeňme si na Zacheja, hlavného mýtnika, čo sa uňho dialo, keď ho navštívil Ježiš:

„Ale Zachej vstal a po-vedal Pánovi: „Pane, polovicu svojho majetku dám chudobným a ak som niekoho oklamal, vrátim štvornásobne.“ Ježiš mu povedal: „Dnes prišla spása do tohoto domu. Veď aj on je Abrahámovým synom. Lebo Syn človeka prišiel hľadať a zachrániť, čo sa stratilo.“ (Lk 19,8-10)

Takto chce Kristus vstúpiť aj do nášho života!

Jacques Maritain povedal:

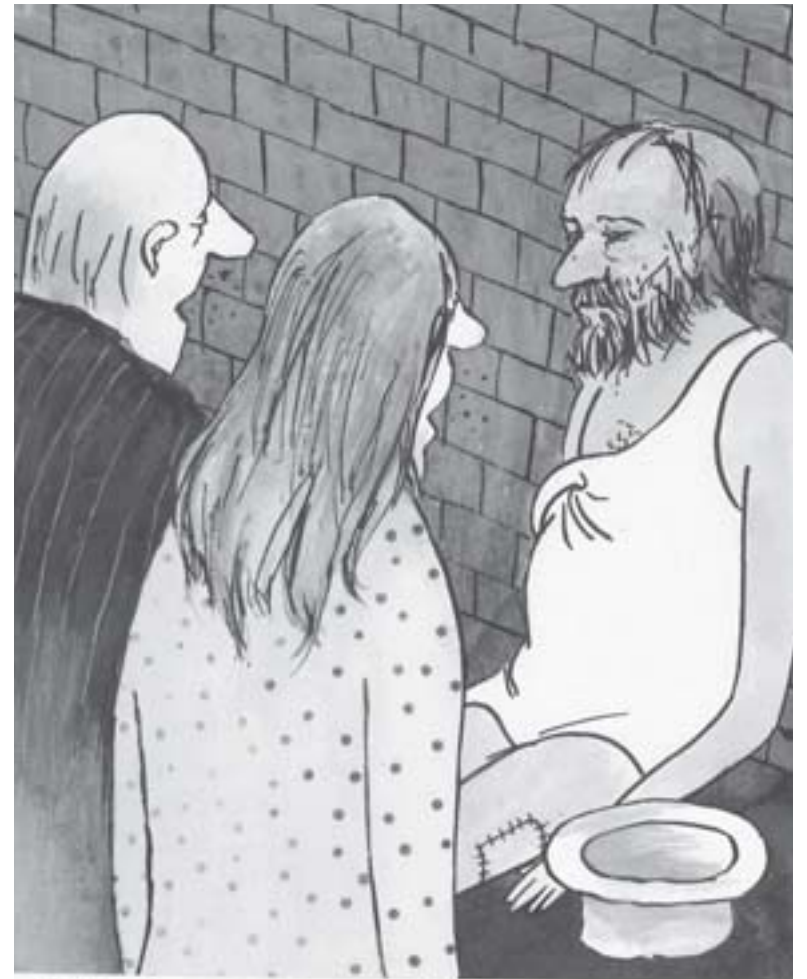
„Hľa, napĺňa sa veľký obrat, na základe ktorého to už nebudú ľudské veci, ktoré si berú na starosť ochranu božských vecí, ale božské veci, ktoré sa ponúkajú ku ochrane vecí ľudských (dokiaľ ľudia ponúkajú pomoc neodmietnu).“

Je šťastím pre nás v duchu týchto slov volať s Pavlom Országhom Hviezdoslavom: „Príd, doba spásy! Čakáme ťa zdávna...“, alebo s prvými kresťanmi „Maranatha! Príd Pane Ježišu!“

Je šťastím a radosťou čítať posledné slová Biblie a na ne upria-miť celý svoj život: „Ten, čo to dosvedčuje, hovorí: "Áno, prídem čoskoro." "Amen. Príd Pane Ježišu!" Milosť Pána Ježiša nech je so všetkými.“ (Zjv 22,20-21)

Dňa 4. 1. 1947 si Pavol Strauss zapísal: „Potrebujeme zas kresťanstvo z dôb, keď horúca krv Pána Ježiša Krista kolovala v žilách prvých svätcov...“ (Mozaika nádeje)

PAVOL ONDRÍK,
farár v Kluknave

- CHUDAĀK! PREĀO MUSĀ ŽOBRATĀ?
-LEBO TĀ BOL VĀDY SLUŠNĀY A ĀESTNĀY ĀLOVEK!

Zo skicára Andreja Mišanka

Po ostatných voľbách do NR SR sa občania Slovenskej republiky stretávajú s novým fenoménom fobie na politickej scéne. Na jednej strane je to neodôvodnený strach z pravdy a na druhej obava tzv. štandardných strán, že sa už nebude dať dostatočne spoľahlivo a beztrešne okrádať slovenská spoločnosť.

Obavy vidieť z reakcií poplatných žurnalistov na začaté smerovanie politickej orientácie Slovenska, prekrútené a falošne pretlmočené nič netušiacim občanom prostredníctvom médií všetkého druhu. Dôvod ich obáv je príchod do parlamentu politického subjektu Kotleba – ESNS. Účelom rozruchu nie je len historická orientácia tejto strany, ako to vehementne vospolo k tvrdia žur-

negatívne vplyvajú na morálne formovanie mládeže. Tá sa potom hrubo, nenáležite a nedôstojne správa k starším osobám, ba dokonca aj k rodičom, na čo zvlášť upozornil aj obrazový šot. Náhodný diskutujúci navrhol aj jeden veľmi účinný výchovný prostriedok (ak ste ho nevideli, patrí do arzenálu skôr našich rodičov a starých rodičov). Z komentára o nevhodnej výchove mládeže bolo dostatočne jasné, aké následky má okrem iného hrubé vyjadrovanie hraničiace s oplzlosťou (napr. filmový seriál v slovenskej televízii „Profesionáli“, ktorý sa hemží oplzlým a vulgárnym slovníkom a aj celými scénami) a pochybné výchovné postupy podľa vzoru mnohých zaručene profesionálnych filozofov výchovy, z ktorých

Tvár budúcej Európy

nalisti (ktorí, akože inak, majú údajne legitímne právo kriviť verejnú mienku), ale riziko, že ich chlebardarcovia budú mať prestrihnutú pupočnú šnúru, cez ktorú viac alebo menej skryto vysávajú štátnu pokladňu, čo by sa následne dotklo aj samotných žurnalistov.

Myšlienky, ktoré pochádzajú z politického programu strany Kotleba – ESNS treba odmietat', aj keby šlo o objav účinného lieku proti rakovine). A to len preto, aby sa táto strana mohla kritizovať, sponchyňovať a aby sa mohlo vehementne poukazovať na neodôvodnenosť existencie strany ako aj nebezpečenstva pre občanov, ba priam pre európsky kontext. Za dobré a užitočné sa pritom pokladá všetko, čo slúži účelu dehonestovať protivníka. A to aj v prípade, že ide o šliapanie si po vlastnom jazyku. Ako príklad sa ponúkajú dve medializované udalosti v televízii.

Dňa 14. marca 2016 sa na objednávku BBSK uvádzala pre jeho potreby divadelná hra v Brezne. Podrobnosti sú občanom dobre známe a nebudem ich detailnejšie rozvádzať. Na divadelnom predstavení bol prítomný aj predseda BBSK. V divadelnej hre sa až veľmi často používali oplzlé, nemravné a expresívne výrazy. Ich intenzita sa stále stupňovala, pritom urážala aj konkrétny národ, čo mohlo hraničiť s naplňaním skutkovej podstaty trestného činu hanobenia národa a rasy. Predseda BBSK predstavenie ukončil.

Reakcia nedala na seba dlho čakať. Ozvali sa divadelníci, ale i mnohí samozvaní odborníci. Masmédiá dali dostatočný priestor kritike a takmer žiadny kritizovaným. V kritike bol daný aj priestor Andrejovi Hrycovi, divadelníkovi a ponovembrovému podnikateľovi, ktorý si zobral na pomoc komunistickú éru na Slovensku, aby mohol porovnať, čo si dovolili komunisti a čo si dovolil Kotleba. Pochopiteľne, prirovnanie vyznelo v neprospech Mariána Kotlebu. Jednoducho rozhorčenie a hnus! Na dôvode zastavenia a zrušenia divadelného predstavenia v Brezne záležalo akékoľvek kritiky a novinárom tak ako na vlnajšom snehu.

Netrvalo dlho, už 19. marca 2016, o päť dní v správach televízie JOJ, odznel komentár na tému nevhodnej výchovy mládeže, vysielaný z Ružomberka a sprevádzaný obrazovou dokumentáciou aj s vyjadrením náhodných diskutujúcich. Tu sa dostatočne jasne poukázalo na vzory, ktoré veľmi

mnohí rozumejú akurát tak kope od nohavíc. Takýmito vzormi a prístupmi výchova našej mladej generácie vedie do slepej uličky. Pre nás, katolíkov, je výchova bez viery v Boha, bez humanity, morálky a mravov vopred odsúdená na neúspech, s negatívnym dopadom k zodpovednosti, prístupu k povinnostiam občanov, vo vzťahu mladých k osobám skôr narodeným...

Myslím si, že tieto dve náhodne vybrané ukážky odprezentované televíziou dostatočne vystihujú stav posudzovania jedného a toho istého fenoménu zo strany novinárov, tých, ktorých hlavným poslaním nielen na tému nevhodnej výchovy mládeže je pravdivo, nestranné a objektívne informovať verejnosť o živote a situácii na Slovensku namiesto vynášania unáhlených súdov.

Prosím, kde je tu objektivita? Kde je tu nestrannosť? Kde je tu proporcionálnosť medzi kritikami a kritizovanými? Kde sa tu berie do úvahy výchovný prvok pre mládež? Keď vzor, „herec“ (aj keď len ako hlásna trúba autora), používa oplzlé a nemravné výrazy na javisku ako na bežiacom páse? Je to „kultúrny prejav“? Keď divák, mladý človek, kopíruje v kultúre reči svoj vzor, „herca“, tak potom to je čo? Každý mi dá za pravdu, tak ako na javisku, tak i v bežnom živote je oplzlý výraz nemiestny a odsúdeniahodný, nesmie sa používať! Názor, že na javisku ide o špecifický a sprostredkovaný prejav umenia, neobstojí!

Čím pochybil Kotleba? Len tým, že ESNS je pre predstaviteľov tohto režimu neželané dieťa, ktoré »oni« sploďili a ktoré prišlo na svet 5. marca 2016 a za ktoré musia platiť vysoké alimenty. Tí »oni« sú predstavitelia tej štátnej moci, ktorých môžeme smelo aj my, ostatní občania, nazývať rečou Igora Matoviča, predsedu OFaNO, obyčajnými...

Všetkých občanov dobrej vôle a politických predstaviteľov so zdravým rozumom na Slovensku naliehavo prosím, aby vo svojom vlastnom záujme a v záujme slovenského národa čím skôr v dobrej vôli začali budovať štát so slobodnými a spokojnými ľuďmi a nepredlžovali jeho smrteľnú agóniu. Raz aj tak dôjde k naplneniu snáh slovenského národa, ale bez nášho dnešného pričinenia to bude trvať oveľa dlhšie a budú potrebné ešte veľké obete ľudské, mravné a hospodárske.

JOZEF MIKUŠ st.

Ján Čarnogurský pozýva na Matru

Tento rok sa uskutoční už siedmy ročník výstupu na vrch pohoria Matra, na Modravú horu. Výstup sa uskutoční v sobotu 9. júla. Dátum sme zvolili tak, aby čo najmenej kolidoval s inými pamätnými dňami, najmä cirkevnými a na východnom Slovensku. Zároveň si výstup zachová väzbu na sviatok sv. Cyrila a Metoda v júli.

Na vrchole sa stretne od 12.00-14.00hod. Až na vrchol (nadmorská výška: 1014 m) možno prísť autom alebo autobusom, parkovisko je pod vrcholom alebo asi 2 km nižšie v stredisku Mátraháza. Modravá hora (maďarský názov: Kékestető) je asi 100 km východne od Budapešti. Z Budapešti

do Gyöngyös vedie diaľnica, potom asi 10 km obyčajná asphaltka. Kto má v aute navigačný prístroj, nech si vloží ako cieľ vrchol hory alebo Mátraháza.

Nezabúdajme, že Matra patrí do trojvršia na našom štátnom znaku: Tatra – Matra – Fatra. Aspoň tak sa vžil názov trojvršia v našej národnej pamäti. Pripomínajme si Matru aspoň raz ročne kolektívnym výstupom (či vyvezením sa).

Pripájame mapku trasy od Budapešti.

Za organizačný výbor:
Ján Čarnogurský

Prosba

k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme, že viacerí z vás už zareagovali na prosbu redakcie a podporili vydávanie nášho časopisu Kultúra v tomto roku čiastkou podľa svojich možností. Vážime si príspevok každého z vás, pretože je zároveň morálnou vzpruhou prekonať ťažkosti. Nateraz sa vyzbieralo okolo 25% potrebnej sumy. Prosíme, aby ste nepoľavovali v ušľachtilom úsilí a prispievali svojím jednorazovým alebo trvalým príspevkom na číslo účtu vydavateľa Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

Ked' *partizáni roku 1945 zavraždili v Taliansku malého seminaristu, štrnásťročného blahoslaveného Rolanda Riviho, jeden z vrahov zdôvodnil svoj čin slovami:*

„Aby bolo na svete o jedného kňaza menej.“

Obdobný motív mali aj mnohé ďalšie útoky na kňazov, vrátane päťdesiat-jeden popravených španielskych seminaristov a klerikov z Barbastra.

Barbastro je malé starobylé mestečko v provincii Huesca v Aragónsku. Nachádza sa na sútoku riek Cinca a Vero s gotickou katedrálou Nanebovzatia Panny Márie a biskupským palácom. Mestečko s počtom obyvateľov neprevyšujúcim 20 000 bolo významným sídlom už v časoch moslimskej okupácie Pyrenejského ostrova, oslobodené armádou Petra I. roku 1100. Turisti ho dnes navštevujú najmä kvôli katedrále, múzeám a zaujímavej polohe rozprestierajúcej sa na vrcholoch a údoliach. Jedno z múzeí však zostáva takmer bez povšimnutia. Hoci práve ono stojí na mieste, ktoré pre Barbastro zrodilo najviac mučeníkov.

Znalcom prenasledovania Cirkvi počas Španielskej občianskej vojny nie je Barbastro neznáme. Práve tu bol 9. augusta 1936 zastrelený jeden z patrónov Rómov, blahoslavený Ceferino Giménez Malla, člen terciárneho fran-tiškánskeho rádu.

Kňazský seminár v Barbastro patril klaretianom, Kongregácii misionárov synov Nepoškrvneného srdca blahoslavenej Panny Márie, ktorú založil roku 1849 svätý Antonio María Claret y Clará, C. M. F., neskorší arcibiskup Santiaga de Cuba. Prvé komunity kongregácie boli v Aragónsku zničené po revolúcii roku 1868. Po krátkej epizóde Prvej španielskej republiky bola nová aragónska komunita založená práve v Barbastre roku 1876. Misionári sa usídlili v bývalom kňazskom paláci v historickej štvrti svätého Hypolita, kde vybudovali roku 1888 neveľký kostol zasvätený Srdcu Máriinu. V ich inštitúcii pre budúcich misionárov študovali dva roky humanitné vedy adepti na vstup do noviciátu v Barcelone. Roku 1934 sa kolégium premenilo na kňazský seminár. Keďže podľa vtedajších zákonov boli seminaristi povinní vykonať vojenskú službu, čiastočne ich zaškolovali už na pôde seminára. 18. júla 1936 tvorilo miestnu komunitu 60 osôb: 9 kňazov, 39 študentov teológie (z čoho dvaja boli občanmi Argentíny) a 12 laických bratov. Všetci okrem dvoch Argentínčanov a siedmich bratov – laikov padli za obeť komunistickej nenávisti voči Cirkvi.

Druhá španielska republika sa začala roku 1931 akciou „quema de conventos“ – akciou zapalovania kláštorov a ničenia kostolov v Madride a následne v ďalších mestách na juhu krajiny. Po vzostupe kontrarevolučného hnutia v Astúrii roku 1934 sa spustila ďalšia vlna proticirkevných útokov. Po

Popravení seminaristi z Barbastra

voľbách vo februári 1936, v ktorých zvíťazil ľudový front Pavicových strán, bola Cirkev označená za jedného z hlavných nepriateľov novej spoločnosti. S heslom „chceme komunizmus, a nie katechizmus“ sa začala ďalšia vlna antiklerikálneho ťaženia nazývaná aj pojmom „klericída“, systematickým popravením kleru.

V pohnutých júlových dňoch roku 1936 došlo k ozbrojenému prevratu aj v Barbastre. Seminaristi tušili, že komunistické oddiely čoskoro dorazia aj pred ich brány. 20. júla 1936 o 17:30 sa z prízemí rozozvučal poplašný zvon, no jeho očakávaný zvuk prijali prítomní s pokojom. Ozbrojená skupina asi šesťdesiatich anarchistov sa vlámala do budovy, kde bolo v tom čase prítomných šesťdesiat osôb. Traja predstavení boli ihneď zatknutí, zvyšok seminaristov, kňazov a laických bratov bolo zadržaných v hale piaristického kolégia, ktoré sa premenilo na dočasnú väznicu. Odtiaľ boli mladí muži postupne povolávaní na smrť. Významné cirkevné sídlo Barbastro sa v to leto premenilo na sídlo síl temnoty. Keď ozbrojené jednotky viedli zástup seminaristov a klerikov ulicami mesta, muž na rohu ulice sňal svoju

pokryvku hlavy s vedomím, že okolo neho práve prešla procesia.

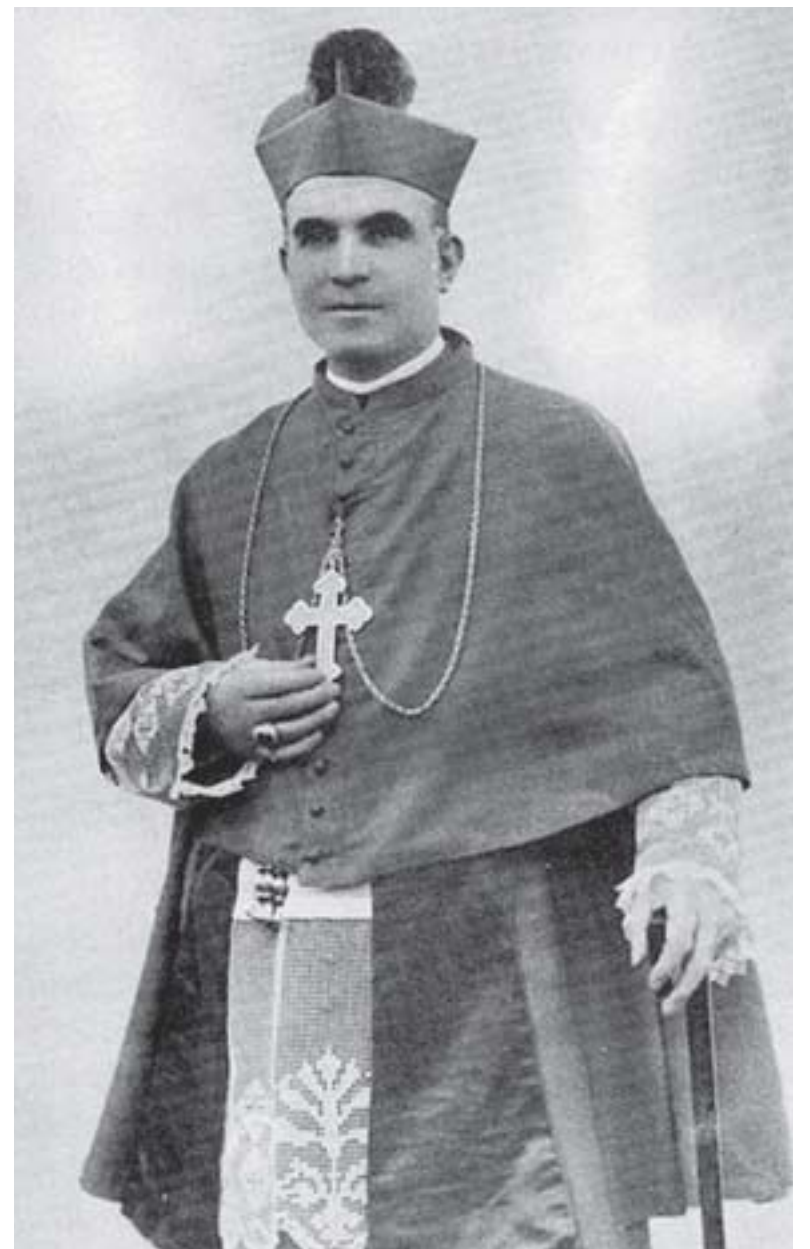
Čakanie na popravu v horúcich augustových dňoch sa v uzavretých miestnostiach kolégia stalo pre mladých mužov príležitosťou na svätosť. Kým ešte boli medzi seminaristami prítomní kňazi, v provizórnych podmienkach slúžili sväte omše. Ich tabernákulom sa stal cestovný kufrik, v ktorom pred zatknutím stihli uschovať hostie.

Popravy mali svoju postupnosť. Najprv boli popravení traja predstavení, neskôr kňazi a jednotliví študenti i laici, pričom tí najmladší boli ponechaní na koniec. Pri výsluchu požiadal revolučný komisár otca Leoncia Péreza, aby predložil zbraň. Podobne ako blahoslavený Ceferino, aj otec Pérez predložil ruženec so slovami: „Toto je moja zbraň“. Traja predstavení boli spolu s ďalšími zadržanými laikmi popravení na miestnom cintoríne v skorých ranných hodinách 2. augusta podľa súdobého marxistického hesla: „Kňazi a rehoľníci nesmú zanechať ani semeno.“

Ostatní čakali na smrť v prízemí kolégia. V sparných augustových dňoch boli trápení nedostatkom vody. Cez okno k nim doliehali hlasy rozhnevaných milicionárov,

Biskup Florentino Asensio Barroso, popravený v Barbastre roku 1936. Jeho telesné ostatky sa zachovali v neporušenom stave.

Na fotografii hore: Komunistickí milicionári púzuju s ulúpenými liturgickými odevmi, 1936

urážky, vyhrážky, posmech... Oni sa však modlili a odpúšťali. Centrom ich života a prípravy na smrť bola Eucharistia. Do miestností im revolucionári vpustili prostitútky. Kňazi sa však naďalej modlili, na vyzývavé volania a dotyky žien odpovedali odvráteným chrbtom, modlitbou ruženca, čítaním breviára alebo zomknutím sa do skupiniek, v ktorých sa nahlas rozprávali o náboženských témach. V stiesnených podmienkach napísal jeden z nich na kúsok papiera list na rozlúčku rodičom. Inak sa však medzi zatknutými nenachádzalo veľa materiálu na zanechanie správ – kúsok obalu od čokolády alebo stolička od piana, do ktorej vyrývali odkazy a zbožné zvolania. Z osobných predmetov sa dochovali krucifixy, časť relikvie zakladateľa kongregácie, medailóny, ružence, úlomok ceruzy, breviára, či gramatika čínštiny, ktorú používal zo seminaristov túžiaci po misionárskom povolání. Neskôr prehlásil, že nepotrebuje ísť do Číny, jeho miesto na vydanie svedectva o Kristovi je práve tu. Jeden z milicionárov ponúkol slobodu Salvadorovi Pigemovi, ktorého sestra kedysi danému milicionárovi pomohla. Salvador sa však opýtal, či s ním budú prepustení aj všetci jeho bratia. Zaznela negatívna odpoveď. Salvador sa teda vzdal možnosti záchranu, aby prijal smrť so svojimi spolubratmi.

Dňa 12. augusta bola vyzvaná na popravu skupina šiestich najstarších, medzi ktorými boli i kňazi. Faustino Pérez, seminarista s literárnym nadaním, zanechal na kúsok obalu čokolády svoje svedectvo: „12. august 1936, Bar-

Seminaristi Kongregácie misionárov synov Nepoškvrneného srdca blahoslavenej Panny Márie, spomedzi ktorých podstúpili mnohí mučenícku smrť roku 1936

Na obrázku dole: Taktiež niektorí zo seminaristov Kongregácie popravených roku 1936

bastro. Zo šiestich našich bratov sú už martýri. Dúfame, že čoskoro ich budeme nasledovať aj my. No ešte predtým chceme zanechať svedectvo, že zomierame odpúšťajúc tým, ktorí nás pripravili o život. Svoj život obetujeme za kresťanské inštitúcie pôsobiace vo svete, za konečnú vládu Katolíckej cirkvi, za našu milovanú Kongregáciu a naše milované rodiny. Posledný obetný dar Kongregácii od jej synov – mučeníkov!“

Keď v nasledujúcich dňoch počuli uväznení svoje mená, lúčili sa s tými, čo ešte zostali, radostným objatím. Jeden zo seminaristov pobožkal povraz ako spásonosný nástroj vlastnej smrti. Na miesto popravy odvážal spútaných seminaristov nákladník, z ktorého sa ozýval spev.

Na popraviske ešte dostali ponuku záchranu života, odmietli však poprieť vieru a odpovedali zvolaním: „Ešte nikdy sme neboli

tak blízko nebu ako teraz. Viva Cristo Rey!“

Duchovnou posilou posledných seminaristov pred popravou sa stal 25-ročný Faustino Pérez túžiaci pôvodne po misionárskom povolaní. Práve od neho sa na zdrapoch papiera dochovali posledné odkazy milovanej kongregácii a zvolania: „Sláva Bohu! Sláva Bohu!“ Poprava posledných dvoch seminaristov Jaimeho Falgronu a Atanasia Vidaurettu sa konala 18. augusta 1936. Mladí muži zomreli s roztriahnutými rukami do tvaru kríža.

O tragédii svojich synov sa Cirkev dozvedela od Pabla Halla a Atilia Parussiniho, dvoch seminaristov z Argentíny, ktorí unikli smrti. Práve skrze nich poslali odsúdení bratia svoje svedectvo Kongregácii misionárov synov Nepoškvrneného srdca blahoslavenej Panny Márie.

Poprava seminaristov či patróna Rómov bl. Ceferina Giméneza Mallu však nie je jedinou obdobnou epizódou v Barbastro. Mučenícku smrť podstúpili aj vysokí predstavitelia kléru. Príkladom je biskup bl. Florentino Asensio Barroso (1877-1936), popravený práve v čase väznenia seminaristov. Do svojho úradu nastúpil počas Španielskej občianskej vojny, roku 1935 bol menovaný za biskupa diecézy na území Balkánskeho polostrova „Euroensis in Epiro“ a za apoštolského administrátora Barbastra. Bol vysvätený vo Valladolidi v januári 1936. Jeho funkcia apoštolského administrátora bola teda krátka a poznačená pohnutými udalosťami. Bol svedkom uväznenia generálneho vikára a ďalších kňazov diecézy. Florentino Asensio Barroso bol zadržaný 22. júla

1936 v biskupskej rezidencii, neskôr deportovaný do špeciálneho väzenia v komplexe budov mestskej radnice. Počas výsluchu bol opätovne mučený, vrátane odrezania pohlavných orgánov. 9. augusta bol zastrelený na miestnom cintoríne spolu s ďalšími laikmi. Ich telá padli rovno do masového hrobu. Pri exhumácii hrobu sa našli telesné ostatky biskupa Barrosa v neporušenom stave. Bol pochovaný v krypte Katedrály Nanebovzatia Panny Márie v Barbastre.

Biskupa Barossa blahorečil pápež sv. Ján Pavol II. 4. mája 1997. Umučených seminaristov a kňazov z Barbastra blahorečil ešte roku 1992. Len zoznam ich mien zaberá niekoľko riadkov, nehovoriac o všetkých nekanonizovaných v dejinách, čo položili svoj život za Krista:

Felipe de Jesús Munárriz, José Amorós, José Badía, Juan Baixeras, Javier L. Bandrés, José Blasco, José Brengaret, Rafael Briega, Manuel Buil, Antolín Calvo, Sebastián Calvo, Tomás Capdevila, Esteban Casadeval, Francisco Castán, Wenceslao Claris, Eusebio Codina, Juan Codinach, Pedro Cunill, Gregorio Chirivas, Antonio Dalmau, Juan Díaz, Juan Echarri, Luis Escalé, José Falgarona, José Figuero, Pedro García, Ramón Illa, Luis Lladó, Hilario Llorente, Manuel Martínez, Luis Masferrer, Miguel Masip, Alfonso Miquel, Ramón Novich, José Ormo, Secundino Ortega, José Pavón, Faustino Pérez, Leoncio Pérez, Salvador Pigem, Sebastián Riera, Eduardo Ripoll, José Ros, Francisco Roura, Teodoro Ruiz de Larrinaga, Juan Sánchez, Nicasio Sierra, Alfonso Sorribes, Manuel Torras, Atanasio Viadaurreta a Agustín Viela.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

BARBASTRO

SEMINARIO MARTIR
Moralistas - 1936

Arriba : J. Figuero, E. Ripoll, H. Llorente, A. Dalmau, P. García, Servi, Widmann, S. Pigem, Perich.

Centro: V. Til, P. González, Agú, M. Bertolín, A. Calvo, Costa, J. M^a. Badía, Pallás, Cortada.

Abajo: A. Tamarit, Morell, Esqué, J. Díaz Nosti, F. de Jesús Munárriz, L. Masferrer, Ciurana, E. Zubiri, S. Ortega, Sole Romá.

Ked' slovenský básnik a kňaz Jozef Tóth napísal v jednom z listov vydavateľovi svojho súborného diela, básnikovi Teodorovi Križkovi, aby jeho (natolko unikátne!) diela nevydával, pretože je už „extra muros“ – za hradbami, zároveň tými slovami pomenoval postavenie duchovného umenia v súčasnom svete. S rozmnožujúcim sa úpadkom môžeme hovoriť o literárnom smere s názvom „litterae extra muros expulsae“ – o literatúre vyhnanej za múry, literatúre mimo pozornosti vedcov, kritikov, vydavateľov i čitateľov, pretože sa jej cieľene nedostáva priestor. Čo je zaujímavé, do tohto smeru nemusíme zaradiť len autorov vymedzených generačne či teritoriálne. Rady predstaviteľov tohto smeru sa rozširujú naprieč všetkými generáciami a krajinami a ich počet neustále rastie. Do tohto „ars extra muros“ patria starí mystici, básnici, svätci, umelci, po ktorých hudbe, obrazoch, básňach či filozofických traktátoch nikto nesiahne, pretože nastalo embargo skutočného kresťanského umenia. Už je za hradbami. No na druhej strane autorov tohto literárneho smeru, nepovšimnutých, môžeme chápať ako tých, ktorí sú práve preto, že ich svet zavrhol, najbližšie Bohu. V každom prípade je však „litterae extra muros expulsae“ škvrnou na svedomí súčasníkov. Rovnako ako aj to, že do tohto smeru bol zaradený aj básnik zosobňujúci statočnosť, do akej môže dorásť slovenský človek – Teodor Križka (nar. 8. júna 1956 v Košiciach).

Starozákonný príbeh rozpráva, že Šalamún dostal od Boha nesmierne veľkú múdrosť a srdce obsiahle ako morský piesok, čo sa nedá porátať, takže podľa svedectva nebol nikto, kto by sa mu podobal. Azda aj básnickú krajinu možno pripodobniť k morskému piesku, čo sa nedá porátať a ťažko sa dajú stanoviť hranice, cez ktoré by neprenikli jeho zrníčka. Ako nás fyzický svet prekvapuje svojou rozmanitosťou, končiarimi a roklinami, fascinujúcim vesmírom mikrosveta a makrosveta, tak aj svet duchovný a svet autorský obsahuje svoje hĺbočiny a výšky, šírku a štruktúru, do ktorej možno neustále prenikať. Keďže je však svet už len z povahy konečnosti ľudského života svetom ohraničeným, a keďže táto ohraničenosť sa týka každej činnosti, i textu, i pojmov, s ktorými operujeme, aj tu sa budeme musieť vymedziť. Z bohatej autorovej tvorby zahŕňajúcej nielen básne, ale i preklady, články, eseje a fotografie a rovnako z bohatého autorovho života je ťažké obsiahnuť všetko, veď náročné by bolo i všetko prečítať a dohľadať. Veľká časť jeho neustále pokračujúceho diela nikdy knižne nevyšla, vrátane textov, ktoré pravdepodobne ani nie sú archivované. Preto sa na materiáli ostatných autorových básní zameriame na transcendentálny presah jeho tvorby, teda na to, čo niektorí filozofi popisujú ako „vyklonenie sa do večnosti“.

Básnik Karol Strmeň vo svojom unikátnom výbere prekladov z celosvetovej poézie Návštevy uvádza v poznámke k nemanovanému nemeckému básnikovi prelomu 18. a 19. storočia nasledovné: „Náboženský tón má u neho často panteistické prifarbenie. Chýba mu veľká dimenzia: pochopenie Kristovho kríža.“ Týmto slovami defino-

Poeta extra muros

K 60. narodeninám básnika Teodora Križku

val limity horizontály a limity tém, ktorým sa venuje profánne umenie. Je zamerané na svet odsúvajúci otázku bolesti a smrti, otázku prvotnej príčiny a účelu. Umenie, v ktorého deji a medzi ktorého postavami neexistuje hlboké odpustenie, katarzia, láska k bolesti, prenasledovanie za pravdu či sebaobeta. Prežitie utrpenia a dôsledky vyplývajúce z toho, ak človek poctivo nastúpi na cestu nasledovania Krista a v konkrétnom dejinnom rámci na cestu slovenského katolíka, preťali tvorbu Teodora Križku vertikálou siahajúcou od najspodnejších vrstiev do nebies. Aj hranice horizontály posunuli tam, kam sa v duchovnom živote človek dopracúva azda len vo chvíľach najhlbšej pokory a milosti. Náš básnik však ide ešte hlbšie, za hranicu vlastného ega, lebo až tam sa ako skok do temnoty začína tvorba: „Až tam, kde žije ľahostajnosť k moci, / až tam, kde žije dostatok i z mála, / až tam, kde čím si nie je viac než kto si, / až tam, kde z činov láska z lásky sála (...) // až tam, kde ti je ľúto vlastnej pýchy, / až tam, kde vieš byť na smiech pre iného, / až tam, kde strpiš poníženy, tichý / pre pravdu ústrk, nermútiac sa z neho (...) // až tam, kde celkom slobodný si v cele, / až tam, kde voľnosť je len za mrežami, / až tam, kde cieľ je nemať väčšie ciele, / ako piť z ticha hudbu - až tam náležia mi // niektoré slová...“ (Hodina básnictva 74). Je to hranica vlastného ja, duchovný život, ktorý ako košatý strom prerástol prst' svetského života. Dosiahnutie pravdy, za ktorú tento svet človeka ponížuje a trestá,

ako to v básni Elégia naznačil už spomenutý Karol Strmeň: „Náš chlieb je kosť a naša nádej poprava.“

A tak kým sa svet zabáva, kým sa odvíjajú naše skutky po cestách, ktoré neskôr budeme ľutovať, básnik všetko prevedel za nás. Videl za nás, chválil za nás, odprosival za nás. Došiel tam, kam sa snaží ľudskú bytosť vychovávať Cirkev a odkiaľ človek často uteká alebo je tam schopný zotrvať iba chvíľu. Práve na onej hrane bytia a nebytia, zrieknutia sa všetkého zo seba, na hrane známej prosby sv. Ignáca z Loyoly: „Suscipe, Domine, universam meam libertatem – Pane, prijmi celú moju slobodu“, tam vzniká poézia Teodora Križku. Ilustruje to napríklad báseň Hodina básnictva 70. Sú to verše očistené Occamovou britvou bolesti. Siahajú za vlastný život: „Daj mi sil dôjsť až k tebe po bránu, / Bože môj, čo si šepkal v mojom srdci / utešujúce verše. Nech mám opranú / košeľu v láske, na spasenie súci. // Daj mi sil dôjsť až celkom k vrcholu / vlastného skonu, ku podnožiu kríža / nech zložím lebku, bielu kupolu / horčičnej viery, v chvíľach, čo sa blížia. // Aj keď je ešte ďaleko ten kraj, / kde otec prijme mámotratné dieťa / späť do náručia, toľko sil mi daj, / aby som kríž mal nad mámenia sveta. // Strmá je cesta, čo sa kľukatí / po stenách našich pokání a pádov. // Daj mi dost' sil dôjsť k slzám dojatý / do rodných sadov neopitý zradou. // Daj mi sil dôjsť až k tvojim nebesám, / Bože môj, ako nebohatý prelát / kolenačky nech ďalej neklesám, / len kam smie duša, ak má tebe spievať.“

Dánsky filozof Søren Kierkegaard nazval básnika géniom spomienky. Rozhovor so spomienkou osobnou i spomienkou nadosobnou, ktoré sa navzájom pretínajú, nachádzame aj u Teodora Križku: „Podvečer vkladá kvety do vázy, / obrazy nehy maľovanej prachom / z tlejúcich kostí krásnej náklady, / čo chcela spočinúť, no nemala viac na kom. // Váza som ja a kvety spomienka (...) / Pršalo. Z nebies pršalo a dážď / rovnako padal na dobré i plané, / a deň bol plný hrdinstiev i vrážd, / a ja som iba vystrel prázdnou dlane.“ (Nádoba). Básnikova tvorba zaznieva ako rozhovor s dejinami, s budúciimi i minulými generáciami, lebo v duchovnom svete všetko trvá naveky, neexistuje minulosť, ktorá by definitívne odznela do zabudnutia: „Píšem vám listy, svätí otcovia, / s otázkou života a smrti: / neporadím si, kto som ja, / ten, čo sa raduje, či smúti?“ (Hodina básnictva 47). Básnik sa zhovára s Bytím samotným, s nadosobnou spomienkou, ako napríklad v básni Detstvo: „Spamäti ma vieš, za šera i potme / nájdeš ma ľahko. Až si spomenie / a pokynie mi smrť: Tak poďme! - / nechtami vyhrabeš ma spod zeme...“ Ak sme však spomenuli detstvo, tvorba nemá hranice limitované etapami ľudského života, ako ich vidíme napríklad v rôznych odvetviach medicíny. Tak ako detskí svätí pochopili Boha v plnosti rovnako ako ctihodní učitelia Cirkvi na konci života, tak aj detský básnik len s rozdielom skúsenosti a detailnejšieho poznania chápe poéziu totálne, tak isto ako autor

vo vysokom veku. Veď i jedno z veľkých diel moravského skladateľa Leoša Janáčka Príhody líšky Bystroušky vznikli na sklonku jeho života. Objavnosť, hravá ľahkosť i závažnosť a osudovosť sú v tvorbe Teodora Križku prítomné od jeho prvej básne naprieč celou tvorbou až doteraz.

Hoci sú básne Teodora Križku tak ako u nikoho v slovenskej poézii plné hudby a azda najzreteľnejšie je v nich badateľná božská inšpirácia, o akej sa často v ideálnych abstraktných prípadoch píše v traktátoch o umení, nachádzame u neho i básne o tichu: „Nemám slov, aké býva ticho! / Úplnosť zvukov! Večnosť v bode! Tá / hlbina, v ktorej spáva víchor / od Alfya po Omega! Kométa // s priezračným chvostom naprieč nebom! / Z ticha som vzišiel, pôjdem do ticha, / nakoniec celkom nasýtený chlebom / a krvou z nehmotného kalicha. // Až celkom v tichu, v nekonečnom bode / celý sa ako kniha rozvinem...“ (Elégia ticha). Spomenuté básnikovo ticho sa podobá na počiatočné Nebytie pred stvorením sveta. Vedci ho popisujú aj ako dokonalosť, v ktorej nič nie je, a zároveň onomu Nič nič nechýba. A predsa z tej dokonalej ničoty vzniká Bytie. Analógiu Božieho princípu tvorenia potom nachádzame v umelcovi. Teodor Križka tento proces vznikania básne unikátne zachytáva: „Keď píšem báseň, možnože / nezapíšem slová, ale rany / vyškrabujem si do kože / i liečim zároveň...“ (Hodina básnictva – po koľký raz). To je vyjadrené i v

básni venovanej Marine Cvetajevovej, ktorá je sadrovým odliatkom procesu tvorby, aktu zhárani a vznika: „Je báseň – čriepok pekla, čriepok neba. / Nevedno, komu také treba, / že prepadáš sa do seba, / kde peklo je i veleba. // Na kúsky si ťa báseň krája, / na zatratenie v strede raja. / Je hrad a mnoho skla je v ňom, / taký raj v ohni pekelnom. // Znie to tam z tisíc hlasných hrdiel. / Spev ako údel, ako úder. / Ale čím väčšmi udiera, / tým väčšia je to nádhera. // Skok do tmy, do samého seba – / naozaj, komu také treba. / Vyvracať dušu naruby, / do nepozemskej záhuby. // Bohatstvo strát. Zisk samej straty. / Za čriepok večnosti sa platí. / Vták, čo ťa zobral na krídla, / sám zožerie ťa spravidla. // Rieka, čo do prameňa tiekla, / do neba vyzliekla sa z pekla. / Býva však neraz otázne, / či vyzlečieš sa do básne, / keď zhoďiac kožu na dva ťahy / stojíš sám, a až na kosť nahý, / tak nekonečne cudzí si, / horiaci ako kulisy.“ Básnik teda presne popisuje tvorbu ako skok do tmy, vyzlečenie sa zo samého seba v okamihu tvorby – v tom najväčšom dejinnom zápase, ktorý sa odohráva v ľudstve premietnutom do jednotlivca nad három papiera: „Na písanom bielom háruku / v plameni horí Jana z Arcu. / Ako vždy netvar zhára v tvar, / tak hriešnosť stúpa na oltár.“ Básnik prirovnáva vzkriesenie básne z nebytia k Lazarovi vystupujúcemu z hrobu: „Som len hrst' prachu, neúrodná púšť, / za kvapkou kvapka ťahá zo mňa háje. / Lazar, poď von! Tak ťahá z mojich úst / za piesňou pieseň, každá oslavná je.“ (Lazar). Básnik sa zhovára i s vlastnou básňou a s vlastným srdcom: „Do rána ďaleko je. Srdce moje, poď mi / vytĺkať rytmy na nespavé dlane. / Za svetlom smutno je, až keď sa zotmí, / často až na dne do tmy povieš Pane.“ (Nespavosť).

Ak sme na úvod spomenuli prešah do večnosti, aký by to bol autor, ak by sa javy uskutočňovali iba v jeho diele, a nie v živote. Veď ľudský život v celej svojej bolesti a nádhere, v pomínutelnosti, čo nastáva, akoby človek len luskol prstami, život s jeho zdanlivými možnosťami a napokon

nemožnosťou nápravy, je sám o sebe najväčším bojiskom, najväčším a neopakovateľným umeleckým dielom. A tak všetko spomenuté v tvorbe vidíme aj v živote autora, v jeho veľkorysosti k druhým a v jeho obetavej práci pri vydávaní dvojtýždenníka Kultúra, v ktorom práve publikovanie nie klamstva, ale pravdy, prináša najhoršie konsekvencie. Básnik tak dovádza do maximy nielen svoj tvorivý, ale i pracovný a ľudský život vo vzťahu k druhým a vo vzťahu k Bohu. Jeho básne nezostávajú iba v osobnej rovine, hoci táto rovina je často pre umelca najvýhodnejšia, ba zrejme aj umelecky najzaujímavejšia. Tvorba Teodora Križku sa však dotýka aj konkrétneho sveta a spoločenských tém. Veď duchovný zápas sa odohráva práve na bojisku historického času, ktorého sme všetci súčasťou. Kristus prišiel do konkrétneho sveta a do konkrétneho dejinného rámca. Koncept užitočnosti tvorby definoval aj francúzsky básnik Paul Claudel v diele Staviteľ: „Staviteľ je ten, kto je svojím umením povolaný potrebnú vec vytvoriť, nie aby sme si ju len prezerali alebo jej rozumeli, ale aby sme v jej vnútri mohli žiť.“ A tak čítame v tvorbe Teodora Križku odozvy na najaktuálnejšie témy: „Prenúvajú ulice a mestá, / na námestia sa chodia klaňať ľudia / včerajším vrahom, tak ich Pán Boh trestá, / na zločiny sa predsa nezabúda.“ (Eremita). „Som extrémista, extrémne mám rád / tú cestu medzi ihličnatých lesov, / kde zavše musím udivený stáť, / omámený ich živícnatou zmesou... / ...vysoko nesiem na drevenej žrdi – // koruhvu s tvárou Panny Márie. / Tvár Božej Matky jasná je a čistá. / Križ z Palí sa vo mne rozvíja. / Extrémne milujem, som extrémista - // nemám viac trému, dávno je už ex / strach, ani úzkosť nepohne mi brvou. / Mám rád tú cestu, krásnu ako text / nebeskej básne napísanej krvou...“ (Cestou do Šaštína).

U autora nachádzame aj báseň definujúcu slovenskú katolícku štátnosť, ktorá len zriedkakedy našla svoje literárne vyjadrenie. Za také

básne sa však platí práve zaradením do smeru „litterae catholicae extra muros“: „Krajina, ktorou chodím, je tá istá, / ako tá vaša. Ale v mojom štáte / je dvojkriž darom od Ježiša Krista, / a vy sa mu vždy iba posmieivate. // Som možno rojko, iba ďalší blázon, / pre zákerníkov fašistická krysa. / No v mojom štáte neviažu knihom / na šiju slučku, nech len ticho visia. // Môj štát, to nie sú úroky a renta, / môj slovenský štát božie ruky chránia. / V tom štáte ctia si toho prezidenta, / čo nasledoval na križ svojho Pána. // Len čo som rozdal, to je pre mňa príjem. / Kristus je kráľom v mojom štáte, ver mi. / Pre taký štát aj umieram aj žijem. / Takému štátu chcem byť na smrť verný.“ (Môj štát).

Tvorba i redaktorská a spoločenská činnosť Teodora Križku sú zrealizovaním princípu, čo robiť, aby bolo viac Krista v ľudskom živote. Sú zosobnením starého pravidla Cirkvi – ad maiorem Dei gloriam – na väčšiu slávu Božiu. Veď aj katechizmus sa začína vysvetlením zmyslu ľudského života, že človek jestvuje na zemi preto, aby Boha chválil a slúžil mu a aby ho raz mohol oslavovať aj v nebeskom kráľovstve.

Tieto riadky sú len chabým pokusom vystihnúť niektoré z aspektov tvorby Teodora Križku. Viac by mohli dosvedčiť už mŕtve osobnosti, ktoré jubilujúceho básnika poznali alebo dávno mŕtvi básnickí bratia, čo boli z toho istého duchovného rodu. Viac by mohlo dosvedčiť slnko či luna, ktoré poznali básnika od detstva, od jeho prvých dní strávených v prírode, cez jeho prvé verše a štúdium na Literárnom inštitúte v Moskve, kam pašoval zo Slovenska niekoľko tisíc Biblií v ruskom preklade – čo doteraz nebolo reflektované a ani náležite zasadené do historického kontextu. Zároveň chceli tieto riadky poukázať na jav literatúry za hradbami, kde sa na okraji, ba za okrajom ocitajú práve tí autori, čo celý svoj život zasvätili práci, poézii, Bohu. Až tak, že musia sami o svojej pozícii písať: „Kto sú mi bratia, kto sú sestry vlastne, / keď milujem sa iba s hviezdami? / Štyridsaťpäť rokov pišem básne, / a predsa som vždy doma

neznámy... // Kedysi veru dobrých bratov mal som, / ale ich niet, šli k bratom do neba. / Bratám sa teda s bodliakom a mravcom, / a iných bratov mi už netreba.“ (Pustovník) Ako nič nie je večné, i papier sa rozpadáva, hodnoty sa strácajú v kalamite publikovanej literatúry, no zostáva krásna, krásna ako večná idea presahujúca tento svet. A my tieto večné idey rôznym spôsobom opakujeme, uskutočňujeme v našich životoch a v umeleckej tvorbe.

Básníctvo sa teda ako princíp poznania spomenutý v epištole sv. Pavla pozerá na svet totálne. Nazerá na svet síce cez zrkadlo v záhade, ale tvárou v tvár. Poznávame čiastočne, ale v básni poznáme úplne, ako i úplne sme poznaní. „Teraz však trvajú viera, nádej, láska, tieto tri – ale najväčšia z nich je láska.“ Apoštola Pavla neuvádzam náhodou. Veď práve jeho príbeh si autor vybral azda inšpirovaný i vlastným životom na napísanie hlboko prežitého a v

slovenskej literatúre i hudbe unikátneho libreta k opere Šavol.

Na záver by sa patrilo zaželať čosi jubilujúce autorovi, no ešte skôr by som chcela zaželať veľa odpustenia pred tvárou dejín nám všetkým, čo sa na literárnom smere „litterae extra muros expulsae“ akokoľvek podieľame. A rovnako sa žiada prosiť o odpustenie za to, že sme nedorástli na pravdu a nemáme dosť odvahy ju brániť, ako to robí na stránkach časopisu Kultúra jej šéfredaktor. Keď básnika Karola Strmeňa chválili za jeho dielo, skromne odpovedal citátom z Evanjelia sv. Lukáša: „Servi inutiles sumus; quod facere debuimus, fecimus.“ Sme len neužitoční služobníci vykonávajúci svoju povinnosť. Medzi nami všetkými, neužitočnými služobníkmi, je Teodor Križka jeden z najstatočnejších a najvernejších. Nech ho dobrotivý Pán Boh požehná a oslávi tak, ako to my nedokážeme.

Ad multos annos!

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

TEODOR KRIŽKA

Poézia

*Uprostred poľa postavím si chrám,
pod starou hruškou, ktorá stále rodí.
Portálom na ňom bude Francis Jammes,
naboso bozkám k nemu všetky schody.*

*Spomedzi mnohých škandálov a káuz
najväčšia bude, že tam s nami dýcha
stĺporadie – má meno Pavol Strauss,
ten krehký Atlant smrti, lásky, ticha.*

*Ďaleko bude od otcovských humien
zamlčaný chrám nádhery, kde spev
až po kupolu dvihne Karol Strmeň,
to rýdze zrno bez prachu a pliev.*

*Privíta ma tam Janko, čo sa odel
do spevu proti všetkým temným silám,
no áno - Silan, a s ním aj Paul Claudel,
Reynek, Holan, ba aj Rúfus... Milan.*

*Chrámu bude modrý. Šírka, hĺbka, výška
čistejšia bude ako horský vzduch.
Umytý slzou Jana Zahradníčka
blysne sa ako z jelše zlato vlh.*

*Kupolu bude držať celá rota,
Motulko, Sandtner, Pasternak i Rilke.
Čítam tam žalmy v očiach Jožka Tótha,
verného večnosti, nie dákej planej chvíľke.*

*Ak ti je zima, podíď a sa zahrej,
mne bolo tiež, a tak som dýchal s tým,
kto ako Tarkovský, Arsenij i Andrej,
hriali a hrejú aj uprostred zím.*

*Bude to domov anjelov a vtáčat,
strelených láskou rovno do hrude.
Tam nájdete ma pred oltárom kľáčať,
až jedného dňa ma tu nebude.*

Dotítko srdce speváka Juraja Šomorjaiho

V stredu 27. 4. 2016 skončil vo veku 82 rokov dlhoročný sólista košickej opery, basista Juraj Šomorjai, ktorý od roku 1974 až do sklonku dvadsiateho storočia spoluvytváral dôležitú éru košickej opery z pohľadu hudobných naštudovaní. (V prvých rokoch 21. storočia na javisku ŠD pravidelne účinkoval ako hosťujúci umelec.) Na dráhu operného speváka sa Juraj Š. pripravoval na VŠMU v Bratislave pod dohľadom prof. Korínskej. Profesionálne začiatky prežil na javisku DJGT v Banskej Bystrici. Odtiaľ prešiel na viacročné pôsobenie do divadiel v Meiningene, Dessau a vo švajčiarskom St. Gallene – konatelia tamojších divadiel si ho vyhládli na speváckej súťaži v rámci „Prážskej jari“. Po príchode do Košíc patril k protagonistom takmer všetkých inscenácií operného telesa, či už tých slávnych, alebo inscenačne menej vďarených. Pod taktovkou B. Velata bol prvým Fiescom v slovenskej premiére opery G. Verdiho Simon Boccanegra /rež. J. Gyermek/. Už o rok neskôr jeho mohutný hlas zazíril ako kráľ Henrich v Lohengrinovi /hud. našt. L. Holoubek, rež. O. Linhart/. Režisér a dirigent tohoto Wagnerovho opusu ho o čosi neskôr obsadili do postavy Mefista v Gounodovej opere Faust a Margaréta. Vo vynikajúcej inscenácii Bizetovej Carmen, ktorú režijné pripravil L. Štros, neprehliadnuteľne realizoval postavu Zunigu. K protagonistom však patril aj v prvom slovenskom Nabuccovi režiséra K. Hájka - doštudoval postavu Zachariáša, v inscenácii Suchoňovej Krútnavy režisérky D. Bargárovej a dirigenta Zd. Bílka, kde stelesnil postavu

Štelinu, v Rossiniho Barbierovi zo Sevilly kde najprv realizoval postavu Bartola /rež. D. Bargárová/, v neskoršej inscenácii Basilia /B. Hončarivová/, ako Porgy v Gershwinovej opere Porgy a Bess /V. Věžník/, ako kráľ Filip vo Verdiho Donovi Carlosovi, či knieža Gremin v Čajkovského Eugenovi Oneginovi. V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch minulého storočia bolo už inscenácií hodných zmienky pomenej. Súviselo to s celkovým marazmom, v akom sa košická opera vtedy ocitla – s úbytkom tvorivých síl staršej generácie sólistov, s prestavbou divadelnej budovy, s režisérskou bezradnosťou. Operné inscenácie ŠD posledných dvoch dekád 20. storočia sa presadzovali kvalitou speváckych výkonov sólistov a hudobnými naštudovaniami. Veľké basové úlohy od polovice sedemdesiatych rokov realizoval Juraj Šomorjai, pričom každý part dokázal predchnúť nebyvalou výrazovou silou svojho obdivuhodného hlasového fondu. Na sklonku kariéry sa na divadelnom javisku predstavil ako Bonzo v Pucciniho opere Madama Butterfly, či Komtur v Polákovej inscenácii opery W. A. Mozarta Don Giovanni – pred cca. dvomi desiatkami rokov realizoval v inscenácii M. Fishera sluhu Leporella. Patril už medzi dôchodcov, vek na jeho prejave nezanechal nijakú stopu. Pán Šomorjai bol v posledných rokoch činný najmä pedagogicky. Medzi jeho žiakov patrili M. Lukáč, T. Tóbisz, či tenorista P. Berger.

JANO RÁCZ

XXXI.

Niečo o „vodcovi svetového proletariátu“

Roku 1989 bol v ruskej tlači uverejnený dokument historika A. Vinogradova o tajnom archíve KGB (Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti SSSR).

Boli nájdené materiály o francúzskej slobodomurárskej lóži Grand Orient a jej blízkych kontaktoch s vodcami revolúcie roku 1917 L. Trockým, K. Radekom a N. Bu-charinom. Okrem toho sa v tomto dokumente spomína i lóža Art et Travail, ktorej členmi bol Lenin i Zinoviev. Skúmanie tohto dokumentu viedlo ku škandálu – ukázalo sa, že v sovietskom Rusku existovala tzv. Kremľská lóža od 20. rokov 20. storočia. Niet sa čomu čudovať, veď v Rusku existovala už predtým lóža „Najvyššia rada Ruska“, do ktorej patrili sociálni demokrati, aj bolševici, aj menševici vrátane samotného Kerenského. Jej členom bol i známy menševik dočasnej vlády A. J. Gal'pern. Mnohí historici považujú Lenina za agenta nemeckého generálneho štábu. V podstate to aj je pravda. Veď v priebehu Prvej svetovej vojny nadviazali Nemci spojenectvo s ruskými revolucionármi doma i v zahraničí. Mali väzby na Lenina, Trockého, Zinovieva, Lunačarského, Ozolina, Kamkova a ďalších. Aká veľká suma bola určená týmto revolucionárom dnes už nie je podstatné. Dôležitý je fakt, že všetci boli agitátormi revolúcie a spolu s Nemcami pracovali proti svojej vlasti.

Všetko sa začalo širokou revolučnou propagandou v zajateckých táboroch. Podľa svedectva K. Liebknechta „nemecká vláda túto propagandu nielenže podporila, ale ju i sama viedla.“ Podobným cieľom slúžil „Komitét revolučnej propagandy“, založený roku 1915 v Haagu, „Zväz oslobodenia Ukrajiny“ v Rakúsku a celý rad novín revolučného smerovania vydávaných alebo podporovaných z prostriedkov nemeckého generálneho štábu. Boli to napríklad: „Social-demokrat“ (noviny Lenina v Ženeve), „Naše slovo“ (noviny Trockého v Paríži), „Na čužbine“ (noviny s účasťou Černova v Ženeve), „Rodnaja reč“, „Nedeľa“, „Russkij vestnik“ a ďalšie.

Aby sme určili charakter týchto vydaní, môžeme uviesť niekoľko fráz charakterizujúcich ich názory. Lenin v „Social-demokrate“ písal:

„Najmenším zlom bude porážka cárskej monarchie – najbarbarskejšej a najreakčnejšej zo všetkých vlád.“ Černov, neskorší minister v „Mysli“ písal, že existuje iba jediná vláda – internacionálna. Popri tom Nemci pozývali stúpencom Lenina a Černova čítať oznámenia v zajateckých táboroch a nemecký špión, konzul von Pelche sa venoval širokému verbovaniu agitátorov na propagandu v ruskej armáde. Ruská revolúcia otvorila široké perspektívy nemeckej propagande. Spolu s čestnými ľuďmi, ktorí chceli pre svoju vlasť to najlepšie, zaplavila Rusko i slobodomurárska „revolučná hydra“.

Po februárovej revolúcii roku 1917 sa petrohradská tlač najväčšími obávala obvinenia z ne-

dostatočnej demokracie. Minister Miľukov oznámil, že „vláda považuje návrat celej emigrácie do Ruska za plne možný, bez ohľadu na ich názory počas vojny a bez ohľadu na evidenciu ich mena v medzinárodných kontrolných zoznamoch (v takýchto zoznamoch boli vedené osoby podozrivé z kontaktu s nepriateľskými štátmi).“ Takýmto spôsobom minister sporil so spojencami o prepustenie Trockého, Zurabova a ďalších.

S Leninom a jeho stúpencami to bolo zložitejšie. Spojenci ich ne-

MERAB SURGULADZE

na nemeckých pracujúcich stajacích v dlhých radoch napotraviny a keď im do vagónu priniesli na obed kotlety s prílohou, akoby sa jej „vzpriečili“ v hrdle. Zaujímavé, že keď sa Krupská nachádzala už v Kremli a obedovala, podobné pocity sa v nej z neznámych príčin už neprebúdzali. Hoci obyvateľstvo Ruska vrátane detí v tej dobe umieralo od hladu. Nebolo ani síl stáť v rade na potraviny...

XXXII

V októbri 1917 bolo na rozkaz

pocitli nasledujúcimi slovami: „Taký všeobecne uznávaný vodca socialistickej strany by mal byť v teraz v bojovej aréne a jeho príchod do Ruska nehľadiac na jeho názory možno uvítať.“ Lenin 3. apríla dorazil do Petrohradu, kde ho slávnostne privítali. O niekoľko dní neskôr uverejnil svoje tézy, ktorých časť tvorila nemecká agitácia: „Preč s vojnou!“ a „Všetka vláda Sovietom!“

V tej dobe Leninovi kázali podkopať dôveru ruského národa k dočasnej vláde, ktorá odkladala uzavretie mieru s Nemeckom (táto

na zasadnutí členov Štátnej dумы 27. apríla 1917). Táto „sloboda názoru“ viedla k tomu, že sa objavili správy o separátnom mieri aprostredníctvom nemeckojazyčných kanálov sa šíriala nedôvera k vláde, ktorú rozosial nemecký agent, predseda Zimmerwaldskej a ďalších konferencií, Robert Grimm. No kým sa Cereteli i Skobelev na Grimma sťažovali, Kerenský sa pred vládou domáhal práva na Grimmov vstup do Ruska.

XXXIII

Tereščenko mu taktiež povolil

Revolúcia - alebo?

Strhnutie sochy cára Alexandra III. roku 1918

pusťili. Preto na príkaz Ludendorffa nemecká vláda poslala Lenina a jeho súdruhov (v prvej skupine bolo 17 osôb) do Ruska, sprostredkujúc im voľný prechod cez Nemecko. Tento podnik bol bohato financovaný zlatom a valutami prostredníctvom centier v Štokholme a Kodani a prostredníctvom ruskej Simbirskej banky. Zlatom, ktoré podľa Lenina „nesmrdí“.

Vo svojich spomienkach o tomto presune Leninova manželka N. Krupská píše, že po ceste cez Nemecko jej bolo ľúto dívať sa

nemeckého generálneho štábu prevezených 159 osôb z Nemecka na ruské územie. Po príchode do vlasti mnohí z nich zaujali vysoké posty v sociálnodemokratickej strane, v rozličných komitétach a v bolševickej tlači. Medzi nimi bol samotný Lenin, Lunačarskij, Martov, Natanson, Riazanov, Zinoviev a ďalší.

Nemecké noviny „Die Woche“ venovali príchodu Lenina do Petrohradu článok, v ktorom ho označili za „pravdivého priateľa ruského národa a čestného protivníka“. Noviny kadetov „Reč“ ho

téma bola preberaná v lóži Najvyššia rada Ruska). Kerenskij viedol slobodné rozhovory v Rade s Leninom na tému, či treba zničiť štát a armádu, vychádzajúc z toho, že Lenin je „vojenský minister revolúcie“ a „sloboda názoru je pre neho posvätná“. Cereteli sa taktiež horlivo zastával Lenina: „S Leninom a jeho agitáciou nesúhlasím. Ale to, čo hovorí poslanec Šulgin, je číra klebeta.“

Lenin nikdy neburcoval k porušeniu narúšajúcim priebeh revolúcie. Lenin vedie ideovú propagandu.“ (Z reči prednesenej

prísť do Ruska a vzápätí už všetci mohli počúvať agitačné reči švajčiarskeho sociálneho demokrata, publicistu a politika Roberta Grimma. Slobodomurárska revolúcia tak zvíťazila v Rusku a „bratia“ sa vážne začínali miešať do historických udalostí, pretože po Rusku sa mala revolúcia rozšíriť do Nemecka a Rakúsko-Uhorska.

V čase júlového bolševického povstania ministerstvo spravodlivosti na čele s ministrom Pereverzevom chcelo zverejniť list A. I. Denikina a ďalšie dokumenty

Interiér chrámu sv. Izáka v Petrohrade, v ktorom bolo zriadené múzeum ateizmu.

vykresľujúce Lenina ako vlastizradcu. Tieto dokumenty boli odovzdané do tlače. To však vyvolalo strašný protest Čcheidzeho, Cereteliho a hnev ministrov Nekrasova a Tereščenka. Ukazuje sa prečo – v knihe B. I. Nokoplevského „Ruskí slobodomurári a revolúcia“ je zápis rozhovoru s ruským slobodomurárom A. J. Goľnerom, ktorý hovorí:

„Z posledných schôdzí lôže Najvyššej rady si spomínam na schôzku z júla 1917 v byte Nekrasova (zúčastnil sa jej i Čcheidze). Rozoberali sa otázky o perzekúcii boľševikov i o koalícii.

Všeobecným názorom v tom čase bolo, že kým ľavicu koalíciu ničí, kadeti ju podporujú. „Bratské“ kruhy v tom čase často napádali Pereverzeva v súvislosti s uverejnenými dokumentmi o boľševikoch.“

Vláda po stretnutí tejto lôže zakázala zverejňovať správy poškozujúce dobré meno „súdruha Lenina“ a prikrčila k represiiam proti konaniu súdneho orgánu. Výkonná rada poslancov z radov robotníkov a vojakov prejavila starostlivosť nielen vo veci

nedotknuteľnosti boľševických vodcov, no taktiež vo veci ich cti, formou špeciálnej výzvy z 5. júla „navrhujúc dištancovať sa od roz-

širovania hanebných obvinení“ proti Leninovi a „ďalším politickým činiteľom“, ktoré by mala v budúcnosti posudzovať na tento

účel vytvorená špeciálna komisia. Predsa sa však podarilo dokázať účasť boľševikov na vzbure. Vláda sa teda rozhodla

Múzeum ateizmu (1932-1991) v priestoroch Kazanského chrámu v Petrohrade

prikrčiť k nepatrným represiiam. Leninovi i Zinovievovi sa podarilo ukryť pred „akoby serióznym prenasledovaním“ vo Francúzsku. Trockij, Kozlovskij a Raskoľnikov boli posadení nakrátko do väzenia. Všetky tieto represie nemohli mať vážny charakter. Mnohí hlavní predstavitelia vystúpení neboli dokonca vôbec obvinení zo zodpovednosti. A tu bol minister spravodlivosti Pereverzev, ktorý sa opovážil miešať sa do slobodomurárskych záležitostí a začať boj s boľševikmi pri ich nesúhlase s inými členmi vlády, nútený pod tlakom Rady rezignovať. Jeho nástupcovia Zaruďnyj a Maľantovič prepustili z väzby zadržaných boľševikov. Maľantovič ich následne rehabilitoval. Na schôdzi vyšších úradov ministerstva a prokuratúry oznámil, že „v činnosti boľševikov nenachádza 'zlý úmysel' a že v čase vojny s Japonskom sa poprední predstavitelia otvorene radovali z úspechu Japonska, a predsa nikomu nezišlo na um postaviť ich pred súd.“ (Utro Rossii, 14. októbra 1917). Ako píše Denikin vo svojej knihe „Očerki ruskoj smuty“: „Zhovievavosť voči boľševikom bola najtemnejšou stránkou v dejinách dočasnej vlády.“

Samozrejme, Denikinovi ako generálovi bolo mnohé z tejto histórie neznáme. Bolo mu jasné, že Nemci zjavne pomohli revolúcii sledujúc svoje vlastné vojensko-politické ciele. Kvôli tomu poslali do Ruska Lenina s jeho spolupracovníkmi a štedro ho dotovali financiami. V tej dobe v Rusku prináležala moc dočasnej vláde, ktorá pokračovala v podpore boľševikov dokonca po ich revolte. Denikin to nemohol pochopiť. Vláda, ktorá sa sama pripravovala na vlastnú porážku, pôsobila pristo nedobrom dojmom.

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektroniccky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

